

ТАКТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ОБШУКУ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ РОЗКРАДАННЯ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ СЛУЖБОВИМИ ОСОБАМИ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**TACTICAL FEATURES OF CONDUCTING A SEARCH DURING THE INVESTIGATION OF THE EMBEZZLEMENT OF BUDGET FUNDS BY OFFICIALS OF LOCAL SELF-GOVERNMENT BODIES UNDER MARTIAL LAW**

Метою статті є дослідження теоретичних і практичних аспектів тактики проведення обшуку у кримінальних провадженнях, пов'язаних із розкраданням бюджетних коштів службовими особами органів місцевого самоврядування в умовах воєнного стану, а також розроблення криміналістичних рекомендацій щодо підвищення ефективності підготовки, організації та проведення цієї слідчої (розшукової) дії з урахуванням специфіки механізму вчинення зазначених кримінальних правопорушень. У статті проаналізовано ключові аспекти тактики проведення обшуків при розслідуванні розкрадання бюджетних коштів в органах місцевого самоврядування в умовах воєнного стану. Проаналізовано процесуальні засади проведення обшуку, його завдання, об'єкти пошуку, а також особливості організації та тактики проведення цієї слідчої (розшукової) дії. Охарактеризовано основні стадії обшуку: підготовчу, оглядову, детальну та завершальну, із урахуванням специфіки розслідування зазначеного кримінального правопорушення. Особливу увагу приділено підготовці до проведення обшуку, необхідності залучення спеціалістів у галузі бухгалтерського обліку та інформаційних технологій, використанню техніко-криміналістичних засобів, а також проведенню групових і одночасних обшуків. Обґрунтовано доцільність застосування комплексного підходу до проведення обшуку, який поєднує зональний, послідовний і вибірково-методи пошуку доказів. Наголошено на важливості дотримання принципу раптовості, належної відеофіксації та забезпечення процесуальних гарантій учасників кримінального провадження. Зроблено висновок, що найбільш дієвими у кримінальних провадженнях досліджуваної категорії є застосування тактики групових і одночасних обшуків у службових приміщеннях органів місцевого самоврядування, житлових об'єктах посадових осіб, а також у приміщеннях підрядних організацій і контрагентів. Такий метод забезпечує ефект неочікуваності, значно знижує ризики знищення чи приховування доказів, унеможливує координацію дій між співучасниками злочину та сприяє формуванню комплексної доказової бази. Особливу увагу слід приділяти проведенню обшуків із неухильним дотриманням вимог процесуального законодавства, якісною відеофіксацією, а також забезпеченням балансу між інтересами кримінального провадження та правами осіб, щодо яких здійснюється дана слідча (розшукова) дія.

Ключові слова: обшук, тактика обшуку, груповий обшук, одночасні обшуки, розкрадання бюджетних коштів, органи місцевого самоврядування, службова особа, слідчі (розишуківі) дії, воєнний стан, доказування, раптовість.

The purpose of the article is to study the theoretical and practical aspects of search tactics in criminal proceedings related to the embezzlement of budget funds by officials of local government bodies under martial law, as well as to develop forensic recommendations to increase the efficiency of the preparation, organization and conduct

of this investigative (detective) action, taking into account the specifics of the mechanism of committing the above-mentioned criminal offenses. The article analyzes key aspects of search tactics when investigating embezzlement of budget funds in local government bodies under martial law. The procedural principles of conducting a search, its tasks, search objects, as well as the features of the organization and tactics of conducting this investigative (detective) action are analyzed. The main stages of the search are characterized: preparatory, overview, detailed and final, taking into account the specifics of the investigation of embezzlement of budget funds. Special attention is paid to preparation for the search, the need to involve specialists in the field of accounting and information technology, the use of technical and forensic tools, as well as conducting group and simultaneous searches. The expediency of using a comprehensive approach to conducting a search, which combines zonal, sequential and selective methods of searching for evidence, is substantiated. It is determined that it is tactically appropriate to conduct searches simultaneously at the local government body and at the private counterparty (the company or person with whom the agreement was concluded) to prevent the destruction or coordination of evidence. The importance of observing the principle of surprise, proper video recording and ensuring procedural guarantees for participants in criminal proceedings is emphasized. It was concluded that the most effective in criminal proceedings of the studied category is the use of tactics of group and simultaneous searches in the official premises of local government bodies, residential facilities of officials, as well as in the premises of contracting organizations and contractors. This method provides the effect of surprise, significantly reduces the risks of destruction or concealment of evidence, makes it impossible to coordinate actions between accomplices in the crime and contributes to the formation of a comprehensive evidence base. Particular attention should be paid to conducting searches with strict compliance with the requirements of procedural legislation, high-quality video recording, as well as ensuring a balance between the interests of criminal proceedings and the rights of persons against whom this investigative (search) action is being carried out.

Keywords: *search, search tactics, group search, simultaneous searches, embezzlement of budget funds, local government bodies, official, investigative (search) actions, martial law, evidence, surprise.*

Вступ. Ефективність розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з розкраданням бюджетних коштів в органах місцевого самоврядування значною мірою залежить від своєчасного та якісного виконання слідчих (розшукових) дій, серед яких обшук займає ключову роль. Саме під час обшуку вдається виявити та вилучити документи, пов'язані з фінансово-господарською діяльністю, електронні носії інформації, чорнові записи, печатки, грошові кошти, мобільні телефони та інші речі й матеріали, які можуть бути важливими доказами для встановлення механізмів розкрадання бюджетних коштів, ідентифікації причетних осіб і способів маскування злочинної діяльності.

Утім, практика показує, що проведення обшуків у кримінальних провадженнях цієї категорії є надзвичайно складним процесом. Це обумовлено активним протидією зацікавлених осіб, застосуванням сучасних технологій для комунікації та приховування інформації, наявністю великого обсягу документації, а також необхідністю врахування балансу між ефективністю слідчих дій і дотриманням прав і свобод громадян. У зв'язку з цим особливої ваги набуває розробка й удосконалення тактичних рекомендацій щодо організації та проведення обшуків у кримінальних провадженнях, пов'язаних із привласненням бюджетних коштів.

Отже, дослідження тактики обшуку у кримінальних провадженнях, окресленої категорії кримінальних правопорушень в умовах воєнного стану, має важливе теоретичне та практичне значення, оскільки спрямоване на підвищення ефективності досудового розслідування, забезпечення належного збирання доказів та посилення захисту фінансових інтересів держави в період збройної агресії.

Стан опрацювання проблеми. Питання організаційно-тактичних особливостей проведення обшуку знайшло відображення в працях багатьох відомих дослідників: Ю. П. Аленіна, І. В. Вегери-Іжевської, В. К. Весельського, А. Ф. Волобуєва, В. І. Галагана, І. В. Гловюк, Ю. М. Грошевого, О. Л. Дульського, Т. Є. Зелькіної, М. В. Комарової, Є. Д. Лук'янчикова, М. М. Михєнка, В. Т. Малайренка, В. Т. Нора, О. А. Осауленка, Л. М. Перцової-Тодорової, М. А. Погорєцького,

В. О. Попелюшка, А. Р. Ратінова, О. С. Старенького, В. М. Тертишника, Л. Д. Удалової, С. С. Чернявського та інших. Проте, на жаль, нині бракує досліджень, які були б присвячені указаній слідчій (розшуковій) дії у кримінальних провадженнях за фактами розкрадання бюджетних коштів службовими особами органів місцевого самоврядування. Така ситуація, у свою чергу, зумовлює потребу в розробці криміналістичних рекомендацій щодо проведення обшуків у цих кримінальних правопорушеннях, у тому числі з урахуванням сучасної обстановки та викликів, пов'язаних із воєнним станом в Україні.

Метою статті є дослідження теоретичних і практичних аспектів тактики проведення обшуку у кримінальних провадженнях, пов'язаних із розкраданням бюджетних коштів службовими особами органів місцевого самоврядування в умовах воєнного стану, а також розроблення криміналістичних рекомендацій щодо підвищення ефективності підготовки, організації та проведення цієї слідчої (розшукової) дії з урахуванням специфіки механізму вчинення зазначених кримінальних правопорушень.

Виклад основного матеріалу. Обшук – це обґрунтована доказами слідча (розшукова) дія, яка полягає у примусовому цілеспрямованому обстеженні приміщень, споруд, житла, робочих місць, транспортних засобів, ділянок місцевості, що знаходяться у віданні обшукуваної особи та членів її сім'ї, юридичної особи або окремих громадян із метою знаходження, виявлення та фіксації відомостей про обставини вчинення кримінального правопорушення, відшукування знаряддя кримінального правопорушення або майна, яке було здобуте у результаті його вчинення, також предметів, документів та речових доказів, що мають значення у кримінальному провадженні [2].

Відповідно до ч. 1 ст. 234 КПК України, обшук проводиться з метою виявлення та фіксації відомостей про обставини вчинення кримінального правопорушення, відшукування знаряддя кримінального правопорушення або майна, яке було здобуте у результаті його вчинення, а також встановлення місцезнаходження розшукуваних осіб [1]. В системі слідчих (розшукових) дій обшук є невідкладною дією через ймовірну втрату істотної для розслідування інформації. На відміну від інших слідчих (розшукових) дій, він характеризується певними особливостями, а саме: конкретизованість об'єктів пошуку, належність об'єктів певній особі та примусовий характер обстеження [3; 4, с. 115].

Примусовий характер виявлення обстеження виявляється у тому, що обшук може бути здійснено без згоди обшукуваної особи. Під час обшуку слідчий має право відчиняти зачинені приміщення і сховища, якщо власник чи відповідальна особа відмовляється це зробити. Проведення обшуку пов'язане із вторгненням у сферу особистих інтересів особи, а також із певним обмеженням конституційних прав громадян на недоторканність особи та житла і тому потребує суворого дотримання регламентованого законом порядку проведення [5, с. 126].

Місцем проведення обшуку, пов'язаного з розкраданням бюджетних коштів службовими особами органів місцевого самоврядування, є службові та адміністративні (офісні) приміщення, робочі кабінети, а також житлові приміщення або інші володіння особи. Як стверджує А. Ф. Волобуєв, обшукується не лише квартира підозрюваного, а й дача, садові ділянки тощо [6, с. 268]. Своєю чергою, С. С. Чернявський акцентує, що у кримінальних провадженнях щодо фінансового шахрайства встановлення об'єктів пошуку є можливим завдяки комплексному аналізу фінансово-господарської документації, даних про операції та комерційні зв'язки, показань свідків, довідкових матеріалів контролюючих органів і результатів оперативно-розшукових заходів [7, с. 520]. Обшуки проводять у осіб, які відповідальні за підготовку та підписання документів, при цьому може накладатися арешт на майно, у тому числі й вклади в банках [5]. Арешт на майно накладається для забезпечення відшкодування збитків і конфіскації майна. Основна ціль такого обшуку полягає, насамперед, в пошуку документів, що підтверджують факти розкрадання бюджетних ресурсів, пошуку майна або цінностей, отриманих протиправним шляхом, а також встановленні причетних до зазначених фактів службових осіб [3, с. 235].

Основними об'єктами пошуку під час проведення цієї слідчої (розшукової) дії є: документи фінансово-господарської діяльності та бухгалтерської звітності; бланки документів з окремими реквізитами (печатками, штампами, підписами посадових осіб); записники; комп'ютерна техніка; засоби підробки документів такі як печатки, штампи; гроші, коштовності нажиті злочинним шляхом; листи, записки, та інші матеріали [8, с. 69]. Даний перелік можна доповнити також такими об'єктами: документи щодо проведення тендерних процедур; банківські документи; чорнові записи; електронні носії інформації. Особливу увагу, на нашу думку, необхідно приділяти записникам, зокрема «чорновим» записам, які можуть бути достатньо інформативними в доказовому значенні та містити відомості про реальні обсяги фінансових операцій.

Обшук, відповідно до ч. 2 ст. 234 КПК України, проводиться на підставі ухвали слідчого судді. Аналіз слідчо-судової практики засвідчує, що недоліками, які допускаються слідчими при підготовці клопотань до слідчих суддів про проведення обшуку в межах кримінального провадження, пов'язаного з розкраданням бюджетних коштів службовими особами органів місцевого самоврядування, є: недостатнє обґрунтування необхідності проведення обшуку. Однією з найпоширеніших помилок є формальне або поверхове обґрунтування необхідності проведення обшуку. У клопотанні іноді не наводяться конкретні фактичні дані, які підтверджують, що в певному приміщенні можуть знаходитися речі або документи, що мають значення для кримінального провадження; 2) нечітке визначення предмета обшуку, використання занадто загальних формулювань, як-то «документи, що мають значення для кримінального провадження», без конкретизації їх виду; 3) у тексті клопотання часто бракує чіткої вказівки на конкретне приміщення, де має проводитися обшук (відсутні точні відомості про адресу приміщення, його функціональне призначення, власника або користувача приміщення) що спричиняло ускладнення під час його проведення; 4) процесуальні помилки в оформленні клопотання, зокрема: неправильне зазначення реквізитів кримінального провадження; відсутність погодження клопотання прокурором; неповне викладення обставин кримінального правопорушення; відсутність переліку додатків.

Також на практиці нерідко трапляються ситуації, коли вказана у ЄРДР адреса відповідного органу місцевого самоврядування не відповідає фактичному розташуванню структурного підрозділу чи відділу. У таких випадках це може слугувати підставою для відмови в допуску до обшуку, адже орган досудового розслідування має право проводити обшук виключно за тією адресою, що зазначена в ухвалі слідчого судді [19]. Також часто виникає плутанина щодо структури органу місцевого самоврядування, балансоутримувача або орендаря. Невірно або некоректно вказані відомості про суб'єкта, у якого планується обшук, а також адресу, де він повинен бути проведений, є достатньою підставою для відмови у дозволі на проведення слідчої (розшукової) дії [9].

К. М. Бруско, досліджуючи особливості розслідування корупційних кримінальних правопорушень, які вчиняються в сфері житлового будівництва, стверджує, що найефективнішим у кримінальних провадженнях цієї категорії є організація групових обшуків, тобто одночасне проведення обшуків у різних місцях (у місці проживання підозрюваного, його офісі, дачі, обшук підсобних приміщень, складів або транспортних засобів) [10, с. 176]. Ефект раптовості таких обшуків, наголошує дослідник, ускладнює можливість зацікавленим особам попередити одне одного про небезпеку, а також приховати або знищити компрометуючі матеріали чи документи. Для здійснення цієї тактичної операції формуються спеціальні слідчо-оперативні групи (СОГ), кожна з яких очолює слідчий, який самостійно координує обшук на визначеній локації [10, с. 176].

Підготовка до обшуку передбачає збирання та аналіз необхідної інформації, яка характеризує обшукувану особу: визначення особливостей займаної посади, профіль роботи підприємства, установи, організації; вивчення навичок, звичок, розпорядку дня службової особи (представника влади), обшук якої планують; дружні та професійні зв'язки; «можливості» особи в межах займаної посади; місце проведення обшуку: адреса, план приміщення, розмір і стан; розташування меблів (письмові, канцелярські столи, сейфи); особливості розшукуваних документів або предметів: найменування, характер документів, кількість, форма, характерні ознаки, найімовірніші місця їх знаходження, можливі прийоми маскування [12, с. 178; 20].

У кримінальних провадженнях цієї категорії підготовка до обшуку має особливе значення та повинна включати: аналіз бюджетних рішень і програм; вивчення інформації з електронної системи публічних закупівель ProZorro; встановлення кола відповідальних посадових осіб (голова громади, секретар ради, керівник профільного управління, бухгалтер); визначення можливих місць зберігання оригіналів документів та резервних копій; планування одночасних обшуків у підрядних організаціях [17].

Крім того, підготовчі дії до проведення обшуку передбачають також здійснення аналізу структури органу місцевого самоврядування та посадових обов'язків службової особи. Обов'язковим є складання плану обшуку, визначення зон пошуку (робоче місце, електронні носії, сейфи, документообіг тощо) [8; 14].

Необхідно також забезпечити присутність експертів (бухгалтерів, IT-фахівців) для оцінки та вилучення документів і електронних доказів. Участь спеціаліста при проведенні обшуку щодо привласнення, розтрати майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем, зазначає В. А. Лилик, який рекомендує залучати кількох спеціалістів: інспектора-криміналіста, який буде здійснювати відеофіксацію; спеціаліста-фінансиста, працівника Держказначейства тощо – надасть допомогу в пошуку потрібних документів; спеціаліста у галузі

комп'ютерних технологій – у разі потреби копіювати необхідну інформацію з комп'ютерів (ноутбуків) [13, с. 142].

Оглядова стадія обшуку включає обхід слідчим усього приміщення (ділянки місцевості), що підлягає обшуку. Слідчому безпосередньо потрібно знайомитися з місцем обшуку, тобто з'ясувати кількість і розташування кімнат, наявність антресолей, прикомірків, зроблених шаф, надвірних будівель, підсобних приміщень тощо. Після цього, враховуючи особливості попередньо оглянутого місця обшуку, слідчий вирішує питання черговості проведення обшуку, застосування технічних засобів (яких, де, у якій послідовності), визначає можливі місця розташування схованок [11, с. 199].

Оглядовий етап розпочинається з прибуття слідчої групи на об'єкт. Успішне проведення обшуку значною мірою залежить від його несподіваності: необхідно оперативно зайти на об'єкт, заблокувати вікна й виходи, забезпечити візуальний контроль за переміщеннями осіб та предметів, запобігти можливому знищенню або приховуванню речей, документів, електронної інформації [15, с. 67].

На початку проведення обшуку слідчий організовує роботу учасників, виконуючи наступні дії: розподіляє функції між оперативними працівниками, зокрема призначає відповідальну особу для контролю пропускнуго режиму; роз'яснює права й обов'язки залучених до обшуку осіб, забезпечуючи їхню готовність до виконання завдань, особливо в умовах роботи з великою кількістю приміщень; спільно з фахівцем або самостійно оглядає територію для визначення можливих місць знаходження об'єктів, зазначених у судовій ухвалі; при необхідності забороняє використання засобів зв'язку для запобігання витоку інформації про обшук; призначає осіб, які будуть залучені до пошуку важливих документів для кримінального провадження; інформує учасників про застосування технічних засобів фіксації під час заходу [16, с. 100-101].

Розпочинаючи пошук предметів, слідчий та учасники обшуку не повинні зосереджуватись лише на самому процесі розшуку. У цей час обшукуваний, а також інші присутні зацікавлені особи (наприклад, співробітники органу місцевого самоврядування), можуть перебувати у стані емоційного напруження, підвищеної тривоги або страху. Вони часто демонструють ознаки психологічного дискомфорту та мимовільні реакції на подразники, що виникають на підсвідомому рівні. Зважаючи на це, уважне спостереження за психофізіологічними реакціями як обшукуваного, так і інших присутніх осіб може значно сприяти ефективності проведення розшукових дій. Водночас варто налагодити особливий контакт із обшукуваним та присутніми співробітниками, що допоможе уникнути додаткової напруги та створити більш сприятливу атмосферу для виконання завдань [3, с. 238].

Тактика проведення обшуку на детальной стадії може реалізовуватися різними способами. Саме на цьому етапі реалізується більшість тактичних прийомів, спрямованих на встановлення обставин розкрадання бюджетних коштів в органах місцевого самоврядування [18]. Особливу увагу при обшуку приділяють предметам зі слідами злочинних дій (документи зі слідами підробки, тара від викрадених предметів тощо) і слідами рук та інших можливих слідів співучасників [6, с. 268].

На практиці досить часто використовується метод послідовного обшуку, який передбачає ретельне дослідження всієї площі в певному порядку (наприклад, рух за годинниковою стрілкою). У разі наявності обґрунтованих причин можна застосувати метод вибіркового пошуку, коли обшук проводиться лише на окремих ділянках, зокрема тих, де є найбільша ймовірність виявлення шуканого об'єкта. Вибірковий пошук доцільно починати одразу, якщо свідки або потерпілі надали вказівки щодо ймовірного місцезнаходження предмета пошуку. Проте більш раціональним є підхід, за якого до передбачуваного місця наближаються поступово. Це дозволяє уникнути прямого розкриття джерела інформації і підвищити загальну ефективність обшуку [11, с. 199].

До основних завдань детальной стадії обшуку в кримінальних провадженнях щодо розкрадання бюджетних коштів службовими особами органів місцевого самоврядування можна віднести: а) повний та системний пошук доказів; б) виявлення прихованих документів і електронних носіїв; в) встановлення взаємозв'язків між доказами; г) вилучення об'єктів, що мають доказове значення; д) фіксація всіх виявлених слідів кримінального правопорушення.

У кримінальних провадженнях досліджуваної категорії кримінальних правопорушень немає «універсального» способу обшуку, однак найбільш ефективним, на нашу думку, є комплексний (комбінований) підхід, який поєднує кілька тактичних методів та прийомів, а саме: зонального (секторного); послідовного (лінійного) пошуку; вибіркового (цільового) аналізу документів і цифрових носіїв. Тобто, здійснюється поділ приміщення на сектори (робоче місце, архів, сейфи,

техніка), кожен з яких закріплюється за членами слідчої групи, і поетапно обстежується кожна зона. Поєднання зазначених методів, на наше переконання, дозволить не лише відшукати докази, а й відтворити механізм розкрадання бюджетних коштів. Окрім зазначеного, така тактика забезпечує системність, оперативність і доказову повноту, що є критично важливим для викриття складних фінансових злочинних схем.

Завершальною стадією обшуку є фіксація результатів обшуку. За результатом обшуку складається протокол та додатки до нього. Повне та об'єктивне документування обшуку є ключовим моментом в одержанні доказових фактів за результатом цієї дії [21, с. 35-36]. Знову ж таки, як і під час проведення огляду, на етапі документування результатів обшуку в протоколі зазначаються всі знайдені та вилучені об'єкти. До протоколу додаються фото- та відеоматеріали, схеми приміщень, експлікації і пояснення учасників процедури. Такий ретельний підхід до фіксації цієї слідчої (розшукової) дії забезпечує можливість використання цих доказів у судовому процесі та слугує підставою для здійснення інших процесуальних заходів.

Висновок. Отже, тактика обшуку у кримінальних провадженнях, пов'язаних із розкраданням бюджетних коштів, повинна ґрунтуватися на комплексному поєднанні організаційних, процесуальних і криміналістичних заходів, а також враховувати специфіку воєнного стану, високий рівень протидії з боку зацікавлених осіб та інтелектуально-документальний характер таких кримінальних правопорушень.

Ефективність проведення цієї слідчої (розшукової) дії залежить від належної підготовки до його проведення, своєчасного отримання та аналізу інформації про об'єкт обшуку, визначення кола предметів і документів, що підлягають відшукуванню, використання спеціальних знань і технічних засобів, а також забезпечення раптовості та скоординованості дій учасників слідчої (розшукової) дії. Особливого значення набуває виявлення та вилучення електронних носіїв інформації, фінансової документації, мобільних пристроїв, чорнових записів та інших джерел доказової інформації, що підтверджують механізм розкрадання бюджетних коштів.

Обґрунтовано, що найбільш дієвими у кримінальних провадженнях досліджуваної категорії є застосування тактики групових і одночасних обшуків у службових приміщеннях органів місцевого самоврядування, житлових об'єктах посадових осіб, а також у приміщеннях підрядних організацій і контрагентів. Такий метод забезпечує ефект неочікуваності, значно знижує ризики знищення чи приховування доказів, унеможливорює координацію дій між співучасниками злочину та сприяє формуванню комплексної доказової бази. Особливу увагу слід приділяти проведенню обшуків із неухильним дотриманням вимог процесуального законодавства, якісною відеофіксацією, а також забезпеченням балансу між інтересами кримінального провадження та правами осіб, щодо яких здійснюється дана слідча (розшукова) дія.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. Верховна Рада України : сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
2. Красовська У. Обшук і огляд: розмежування та підстави проведення. CONTRACTUM від ЛПА: ЗАКОН. URL: https://jurliga.ligazakon.net/news/199157_obshuk--oglyad-rozmezhuвання-tapdstavi-provedennya.
3. Кулик С. С. Особливості обшуку під час досудового розслідування привласнення, розтрати майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем. *Науковий вісник національної академії внутрішніх справ*. 2013. № 1. С. 232–240. URL: <https://elar.navs.edu.ua/server/api/core/bitstreams/87d89b40-ae7c-4916-be06-c59451d4658b/content>.
4. Чаплинський К. О. Тактичне забезпечення розслідування діяльності злочинних угруповань: монографія. Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр справ; Ліра ЛТД, 2010. 304 с.
5. Пашиєва А. С. Криміналістичне дослідження металльної холодної зброї: дис... канд. юрид. наук. Київ, 2020. 314 с.
6. Волобуєв А. Ф. Наукові основи комплексної методики розслідування корисливих злочинів у сфері підприємництва : дис. ... доктора юридичних наук : 12.00.09. Х., 2001. 426 с.
7. Чернявський С. С. Фінансове шахрайство: методологічні засади розслідування: монографія. К., 2010. 624 с.
8. Дії працівників поліції у разі виявлення економічних злочинів : методичні рекомендації / Кубецька О. М., Лазарєв В. О., Неклеса О. В., Палешко Я. С., Санакоев Д. Б. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т. внутр. справ, 2020. 76 с.

9. Сербіна С. Алгоритм дій посадових осіб місцевого самоврядування під час реалізації ухвали про тимчасовий доступ до речей та документів або про надання дозволу на обшук в умовах воєнного стану. URL: https://auc.org.ua/sites/default/files/tymchasovyy_dostup_ta_obshuk_v_oms_serbina_1.pdf.

10. Бруско К. М. Розслідування корупційних кримінальних правопорушень, які вчиняються в сфері житлового будівництва. Дис.... на здоб. наук. ступ. канд. юрид. наук (д-ра філософії) за спец. 12.00.09. Донецький державний університет внутрішніх справ. Маріуполь, 2021. 268 с.

11. Осипенко І. П., Мишаста К. Б. Загальні положення тактики проведення обшуку. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. С. 196–200. DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2021.03.36>. <https://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/252725/250031>.

12. Бондаренко Д.А. Розслідування зловживань владою або службовим становищем та перевищень влади або службових повноважень (криміналістична характеристика та початковий етап розслідування). Дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2009. 200 с.

13. Лилик В. А. Методика розслідування нецільового використання бюджетних коштів, виділених на роботу з відходами. Дис.... на здоб. наук. ступ. канд. юрид. наук за спец. 12.00.09. Приватний вищий навчальний заклад «Львівський університет бізнесу та права», Національний університет «Львівська політехніка», Львів, 2019. 239 с.

14. Шепітько В. Ю. Криміналістика : підруч. К. : Ін Юре, 2010. 496 с.

15. Абламський С. Є., Юхно О. О., Лук'яненко Ю. В. Взаємодія слідчого з іншими органами і підрозділами при розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень: навч. посіб. Харків, 2017. 152 с.

16. Кікінчук В. В. Особливості тактики окремих слідчих дій під час розслідування злочинів, пов'язаних з використанням бюджетних коштів в агропромисловому комплексі. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. 2014. Вип. 24. Т. 4. С. 98–102. С. 100–101.

17. Фінансові розслідування у сфері протидії легалізації злочинних доходів в Україні : метод. рек. / С. С. Чернявський, О. Є. Користін, В. А. Некрасов та ін. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2017. 164 с.

18. Когутич І. І. Криміналістика : курс лекцій. Київ : Атіка, 2008. 888 с

19. Циганенко О. В. Використання спеціальних психофізіологічних знань у вдосконаленні тактики проведення обшуку. *Митна справа*. 2014. № 2 (2.2). С. 82–86. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-10/224>

20. Нехаєнко І. О. Організаційно-тактичні особливості проведення обшуку при розслідуванні привласнення, розтрати майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 10. С. 885–888. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-10/224>.

21. Головка М. Б. Обшук (юридико-психологічні аспекти організації та проведення): навчально-методичний посібник / за ред. М. Б. Головка., І. П. Осипенко. Чернігів: Чернігівський національний технологічний університет, 2015. 126 с.

Дата першого надходження статті до видання: 13.10.2025

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 10.11.2025

Дата публікації (оприлюднення) статті: 24.11.2025